

Звіт
Державного департаменту
фінансового моніторингу
2003
УКРАЇНА

Report
of the State Department
for Financial Monitoring
2003
UKRAINE

ПЕРЕДМОВА

Державний департамент фінансового моніторингу 10 січня 2004 року відзначив другу річницю від дня створення.

Проте, повноцінну діяльність Держфінмоніторинг розпочав 12 червня 2003 року, з часу набуття чинності базового Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".

Посилення контролю за фінансовими операціями в Україні у 2003 році стало вимогою часу. Як свідчить світовий досвід, злочинні угруповання та особи, які фінансують тероризм, використовують для своїх цілей будь-які можливості фінансових систем, де немає прозорого та ефективного контролю фінансових потоків.

Тому, відповідно до законодавства України, Державний департамент фінансового моніторингу здійснює збір, обробку та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому контролю, та інші операції, пов'язані з відмиванням доходів.

Наведені у звіті дані визначають результати роботи Держфінмоніторингу у 2003 році та описують створену систему боротьби з відмиванням грошей та протидії фінансуванню тероризму в Україні.

Проблеми відмивання коштів та фінансування тероризму мають глобальний характер для країн усього світу. Держфінмоніторинг налагодив конструктивну співпрацю з підрозділами фінансових розвідок інших країн, в рамках якої здійснювався взаємний обмін інформацією більш ніж з 28 країнами.

Державний департамент фінансового моніторингу і надалі послідовно, ефективно та наполегливо вживатиме вичерпних заходів на цьому шляху.

**Перший заступник Міністра фінансів України –
голова Державного департаменту фінансового моніторингу**

Сергій Гуржій

ЗМІСТ

1. Про Держфінмоніторинг	4
1.1. Статус Держфінмоніторингу	4
1.2. Основні завдання Держфінмоніторингу	5
1.3. Кадрове забезпечення	5
1.4. Фінансування	5
1.5. Хронологія розвитку українського законодавства щодо протидії відмиванню коштів / фінансуванню тероризму	6
2. Надання інформації до Держфінмоніторингу	10
2.1. Хто надає інформацію	10
2.2. Первинна обробка та зберігання інформації	10
2.2.1. Повідомлення про фінансові операції від банків	11
2.2.2. Повідомлення небанківських установ	12
2.2.3. Захист інформації	13
3. Створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму (ЄІС)	14
4. Інформація, що отримується	15
4.1. Підстави для інформування	16
4.1.1. Обов'язковий моніторинг	16
4.1.2. Внутрішній моніторинг	17
4.1.3. Статистика підстав для інформування	18
4.2. Об'єкти фінансових операцій	19
5. Аналіз інформації	20
5.1. Оцінка ризику	20
5.2. Вивчення операцій та прийняття рішень	21
6. Міжнародні стосунки	22
6.1. Робота з міжнародними організаціями	22
6.1.1. Співробітництво з FATF	22
6.1.2. Співробітництво з Еґмонтською групою	23
6.1.3. Співробітництво з Радою Європи / Європейською комісією	23
6.1.4. Інші міжнародні заходи	25
6.2. Двосторонні стосунки з ПФР	26
7. Держфінмоніторинг як координатор	26
7.1. Координація роботи державних регуляторів	27
7.2. Координація дій суб'єктів первинного фінансового моніторингу	27
7.3. Міжвідомча робоча група	27
7.4. Міжвідомчі угоди	28
8. Плани на 2004 рік, перспективи розвитку	30
8.1. Вдосконалення аналітичної роботи Держфінмоніторингу	30
8.2. Вдосконалення законодавства	30
8.3. Подальший розвиток Єдиної інформаційної системи	31
8.4. Координація	31
8.5. Міжнародне співробітництво	31
8.6. Структура Держфінмоніторингу	31
Перелік скорочень	32

1. Про Держфінмоніторинг

Державний департамент фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг) створено як **підрозділ фінансової розвідки** - державний орган нового типу, призначений для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Держфінмоніторинг належить до підрозділів фінансової розвідки т. зв. "адміністративного типу"¹. Держфінмоніторинг не має "повного виробничого циклу" щодо виявлення фактів відмивання коштів, оскільки з основних етапів протидії відмиванню коштів здійснює:

- первинне виявлення та реєстрацію підозрілої операції;
- аналіз інформації;
- розслідування справи.

Перший етап (виявлення операцій) здійснюють фінансові посередники (за діяльністю яких наглядають відповідні державні органи)². Останній етап розслідування проводять правоохоронні органи.

Держфінмоніторинг відпрацьовує отримані повідомлення і передає "кінцевим споживачам" - правоохоронним органам- аналітичні довідки у разі наявності підозр щодо відмивання коштів / фінансування тероризму.

Така система, по-перше, відповідає кращим світовим зразкам, забезпечує прозорість процесу боротьби з відмиванням коштів, дозволяє надійно захищати банківську таємницю, суттєво зменшує ризик корупції та упереджених рішень.

По-друге, має надійно працювати уся Національна система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (далі - Національна система протидії легалізації). Побудова та підтримка функціонування такої системи потребує суттєвих зусиль з боку координатора - Держфінмоніторингу, та узгоджених дій усіх учасників системи.

1.1. Статус Держфінмоніторингу

Держфінмоніторинг має статус спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу (урядовий орган державного управління), який підпорядкований Міністерству фінансів України та діє у його складі. Держфінмоніторинг очолює голова, який водночас є першим заступником Міністра фінансів.

Діяльність Держфінмоніторингу спрямовується безпосередньо Першим віце-прем'єр-міністром України, Міністром фінансів України.

Держфінмоніторинг є юридичною особою, що має самостійний баланс, рахунки та печатку.

¹ Виділяють підрозділи фінансових розвідок:

- „адміністративного” типу, які діють самостійно або в складі центрального банку чи міністерства фінансів, та не мають повноважень правоохоронних органів;
- „поліцейського” типу, які є складовою частиною поліції;
- „прокурорського” типу, які є складовою частиною органів прокуратури;
- змішаних типів.

² За діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу наглядають Національний банк, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України

1.2. Основні завдання Держфінмоніторингу

Держфінмоніторинг виконує три основні завдання:

1. Отримання інформації від фінансових посередників, її аналіз, передача узагальнених матеріалів правоохоронним органам.
2. Координацію дій інших учасників Національної системи про тидії легалізації коштів.
3. Забезпечення ефективного обміну інформацією з підрозділами фінансових розвідок інших країн.

В 2003 році для забезпечення цих завдань було створено необхідну нормативну базу, матеріальне забезпечення, залучено необхідні людські ресурси, створено інформаційну систему.

1.3. Кадрове забезпечення

Голова Держфінмоніторингу має чотирьох заступників, в тому числі, двох перших.

Протягом 2003 року штатну чисельність нашої організації збільшено з 40 до 100 працівників. До структури Держфінмоніторингу входять наступні самостійні підрозділи:

1. Управління взаємодії, координації та методичного забезпечення системи фінансового моніторингу;
2. Аналітичне управління;
3. Управління інформаційних технологій;
4. Управління міжнародної та нормативно-правової роботи;
5. Відділ організаційно-аналітичного забезпечення роботи керівника;
6. Відділ фінансового забезпечення та кадрової роботи;
7. Відділ режиму та безпеки;
8. Відділ господарського забезпечення та діловодства.

Відбір на роботу до Держфінмоніторингу здійснюється через конкурсну комісію згідно з спеціальною процедурою. З метою залучення та прийому на службу найкращих фахівців в Держфінмоніторингу встановлено вищий порівняно з іншими органами виконавчої влади рівень заробітної плати.

Середній вік працівників Держфінмоніторингу становить 32 роки.

1.4. Фінансування

Держфінмоніторинг утримується за рахунок Державного бюджету та має право провадити діяльність виключно в межах асигнувань, затверджених кошторисом.

Кошторис Державного департаменту фінансового моніторингу затверджує його голова за погодженням з Міністром фінансів України.

Протягом 2003 року у зв'язку з істотними змінами у структурі до кошторису Держфінмоніторингу було внесено зміни.

Відповідно до змін, внесених до загального фонду кошторису, бюджетні асигнування Держфінмоніторингу на 2003 рік були **збільшені на 6 002,3 тис. грн.**

Зміни до спеціального фонду кошторису пов'язані з отриманням допомоги від Ради Європи в сумі 49,1 тис. грн., відповідно до укладеної адміністративної угоди від 28.03.2003, з метою проведення Першого Міжнародного семінару в рамках

реалізації Проекту технічної допомоги МОІІ-ІІА, який відбувся 16 квітня 2003 року.

З урахуванням внесених змін бюджетні асигнування, передбачені Держфінмоніторингу, у 2003 році становили 10 575,5 тис. грн. в тому числі, спеціальний фонд 49,1 тис. грн. та загальний фонд - 10 526,4 тис. грн.

1.5. Хронологія розвитку українського законодавства щодо протидії відмиванню коштів / фінансуванню тероризму

Україна є молодою державою. З моменту проголошення незалежності було вжито ряд послідовних заходів в напрямку боротьби з відмиванням незаконних доходів.

1991

Україна приєдналася до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

1995

З набуттям Україною членства в Раді Європи було розпочато процес приєднання до основних європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Найважливішими такими документами є, зокрема, Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах.

2000-2001

У зв'язку з ратифікацією зазначених міжнародних договорів у сфері боротьби з відмиванням грошей, Україною вживалися заходи з імплементації їх норм. Такими заходами були, зокрема: установа кримінальної відповідальності за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, а також включення до Законів України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та "Про банки та банківську діяльність" окремих розділів щодо запобігання використанню фінансової системи з метою легалізації доходів.

Проте, з окремих питань законодавство України залишалось таким, що не повністю відповідає міжнародним стандартам.

Вересень 2001

На пленарному засіданні Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) визнала заходи, що були вжиті Україною у боротьбі з відмиванням кримінальних доходів, недостатніми.

За оцінками фахівців FATF, у вересні 2001 року Україна відповідала критеріям 4, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 23, 24 і 25, а також частково відповідала критеріям 1, 2, 3, 5, 6, 7 і 13, за якими визначаються країни, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням коштів (чорний список, МССТ). Мова йшла про необхідність суттєвого поліпшення системи протидії відмиванню грошей. Як недолік, було відзначено неефективність державної системи доведення інформації про підозрілі операції до уповноваженого органу - фінансової розвідки. Інші недоліки стосувалися недостатньої ідентифікації клієнта та неналежного фінансування боротьби з відмиванням грошей. Особливо наголошувалося на відсутності спеціального закону, спрямованого на боротьбу з відмиванням грошей, здобутих злочинним шляхом.

У вересні 2001 року Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням

грошей (FATF) прийнято рішення про внесення України до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом.

Грудень 2001

Розпочалось становлення Державного департаменту фінансового моніторингу, як окремої структури. Президент України своїм Указом від 10 грудня 2001 року № 1199 "Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" доручив Кабінету Міністрів України утворити у складі Міністерства фінансів України Державний департамент фінансового моніторингу зі статусом урядового органу державного управління, затвердити Положення та вирішити питання, пов'язані із забезпеченням його діяльності.

2002

На виконання цього Указу постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 року № 35 утворено Державний департамент фінансового моніторингу, що діє у складі Міністерства фінансів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2002 року № 194 затверджено Положення про Державний департамент фінансового моніторингу.

Починаючи з 2002 року, спільними рішеннями Кабінету Міністрів України та Національного банку затверджуються щорічні Програми протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Відповідні Програми передбачають вжиття скоординованих заходів нормативно-правового, організаційного, методичного характеру з метою забезпечення імплементації Сорока рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) в національне законодавство, створення умов для співробітництва правоохоронних органів з фінансовими установами, а також міжнародного співробітництва. Своєчасне виконання передбачених Програмами заходів постійно контролюється Урядом держави.

В 2002 році Україною ратифіковано Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом.

Наприкінці 2002 року було прийнято Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" (далі - базовий Закон). Прийнятий Закон в цілому відповідав міжнародним стандартам у сфері боротьби з кримінальними доходами, в тому числі Віденській та Страсбурзькій Конвенціям, Директивам ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та Базельським принципам щодо діяльності банків.

2003

Водночас, після аналізу прийнятого базового Закону експертами FATF, його положення були суттєво доопрацьовані та змінені з урахуванням зауважень. На сьогоднішній день до нього вже внесено 16 суттєвих поправок.

Прийняття базового Закону стало правовим інструментом, що дозволив значно вдосконалити інше законодавство в сфері надання фінансових послуг. З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази були внесені необхідні зміни до законів, що регулюють діяльність на ринку фінансових послуг.

Внесені поправки забезпечили відповідність українського законодавства Сорока рекомендаціям FATF та дозволили усунути недоліки, визначені Критеріями 1, 5 - 8, 10, 11, 13 - 16, 25, наявність яких обумовило включення України до "чорного списку" неспівпрацюючих країн.

Січень - лютий 2003

Законом від 6 лютого 2003 року внесено зміни до Законів України **"Про банки і банківську діяльність"** та **"Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"**.

Зокрема, були встановлені вимоги щодо правил та програм внутрішнього фінансового моніторингу банків та інших фінансових установ, заборони анонімних (номерних) рахунків. Банкам були надані повноваження отримувати для ідентифікації клієнтів дані як від самих клієнтів, так і від державних органів. Було встановлено 5-річний термін зберігання документів про здійснення підозрілих фінансових операцій та результати ідентифікації їх учасників.

Доповнено **Кодекс України про адміністративні правопорушення** новою статтею 166-9, яка встановила адміністративну відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

У подальшому також було внесено зміни й до **Кримінального Кодексу України**. Так, статтю 209 Кримінального Кодексу України викладено в новій редакції (розширено ознаки злочину "Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом").

Кримінальний Кодекс також було доповнено новою статтею 209-1 "Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".

Відповідно до цієї статті, умисне неподання або подання завідо-мо недостовірної інформації про підозрілі фінансові операції, а також розголошення відомостей про них визнається кримінальним злочином.

Згідно зі змінами до статті 112 **Кримінально-процесуального кодексу України** у справах про умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, досудове слідство може провадиться слідчими всіх правоохоронних органів.

Квітень-червень 2003

Для забезпечення роботи базового Закону було прийнято ряд нормативних актів.

Враховуючи, що згідно зі статтею 11 базового Закону однією з підстав віднесення фінансової операції до такої, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, є участь особи, зареєстрованої або розташованої в країні (на території), яка не бере участі в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 645 затверджено порядок визначення відповідних країн (територій), а розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 419-р затверджено перелік таких країн (територій).

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року №644 затверджено порядок реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу та порядок надання інформації Держфінмоніторингу.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року №646 затверджено порядок взяття на облік Держфінмоніторингом фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Держфінмоніторингом видано наказ від 24 квітня 2003 року N 40 "Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму", яким

встановлено вимоги до внутрішніх процедур суб'єктів фінансового моніторингу.

Наказом Держфінмоніторингу від 12 травня 2003 року N 46 затверджено "Вимоги до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму".

Також, у травні 2003 року затверджено наказ Держфінмоніторингу № 48 "Про затвердження деяких форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та Інструкції щодо їх заповнення", яким встановлено форми обліку та подання інформації про підозрілі фінансові операції, а також інструкції щодо заповнення цих форм.

Таким чином, було проведено необхідну підготовку до початку дії базового Закону.

12 червня 2003 року набрав чинності Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом".

Держфінмоніторинг почав отримувати та обробляти повідомлення.

В липні 2003 року проведену роботу було високо оцінено під час **візиту Президента України** до Держфінмоніторингу.

Прийнятий після цього Указ від 22 липня 2003 року № 740 "Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму" визначив подальші напрямки розвитку національної системи боротьби з відмиванням коштів.

Частину заходів, передбачених Указом, вже виконано, частина з них виконується.

Керуючись статтею 1 Указу Держфінмоніторингом, за участю всіх зацікавлених державних органів розроблено проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму", який у **вересні 2003 року** подано Урядом до парламенту.

Законопроект забезпечує імплементацію положень нової редакції Сорока рекомендацій FATF, Восьми спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму.

На виконання Указу до парламенту подано також законопроект щодо визнання Держфінмоніторингу центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Прийняття проекту дасть змогу посилити координуючу роль Держфінмоніторингу у Національній системі, покращити матеріальне та технічне забезпечення Держфінмоніторингу, а також збільшити чисельність його персоналу.

На виконання Указу, постановою Кабінету Міністрів України від **2 жовтня 2003 року** N 1565 утворено Міжвідомчу робочу групу з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, затверджено положення про неї, визначено керівника групи - першого заступника Міністра фінансів - голову Держфінмоніторингу.

Не менш важливим етапом, передбаченим цим Указом, стала ратифікація 04.02.2004 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності.

Указом також заплановано створити Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню

тероризму (ЄІС). Створення системи передбачається шляхом об'єднання відповідних інформаційних ресурсів баз даних державних органів.

Одним з етапів на цьому шляху у подальшому стало затвердження Урядом розробленої Держфінмоніторингом та погодженої із зацікавленими органами Державної програми створення та функціонування ЄІС та Положення про цю систему.

2. Надання інформації до Держфінмоніторингу

2.1. Хто надає інформацію

Відповідно до діючого законодавства, Держфінмоніторинг отримує інформацію від суб'єктів первинного фінансового моніторингу - професійних фінансових посередників:

банківська система (регулюється Національним Банком України - НБУ):

- банки та їх філії;

фондовий ринок (регулюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку - ДКЦПФР):

- торгівці цінними паперами;
- реєстратори;
- депозитарії;
- зберігані;
- компанії з управління активами інститутів спільного інвестування;
- інститути спільного інвестування;
- фондові біржі;

фінансові послуги (регулюється Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України - ДКРРФП):

- страхові установи;
- компанії, що здійснюють управління недержавними пенсійними фондами;
- кредитні спілки;
- довірчі товариства;
- лізингові компанії;
- платіжні організації та члени платіжних систем;
- ломбарди;
- інші.

В 2003 році суб'єктами первинного фінансового моніторингу стали більше 10 тисяч фінансових установ.

2.2. Первинна обробка та зберігання інформації

У березні 2003 року Державним департаментом фінансового моніторингу розпочато підготовчі роботи зі створення інформаційно-аналітичної системи (ІАС). Для введення в дію системи в стислі строки було ретельно вивчено досвід створення і введення в дію аналогічних інформаційних систем підрозділів фінансових розвідок світу.

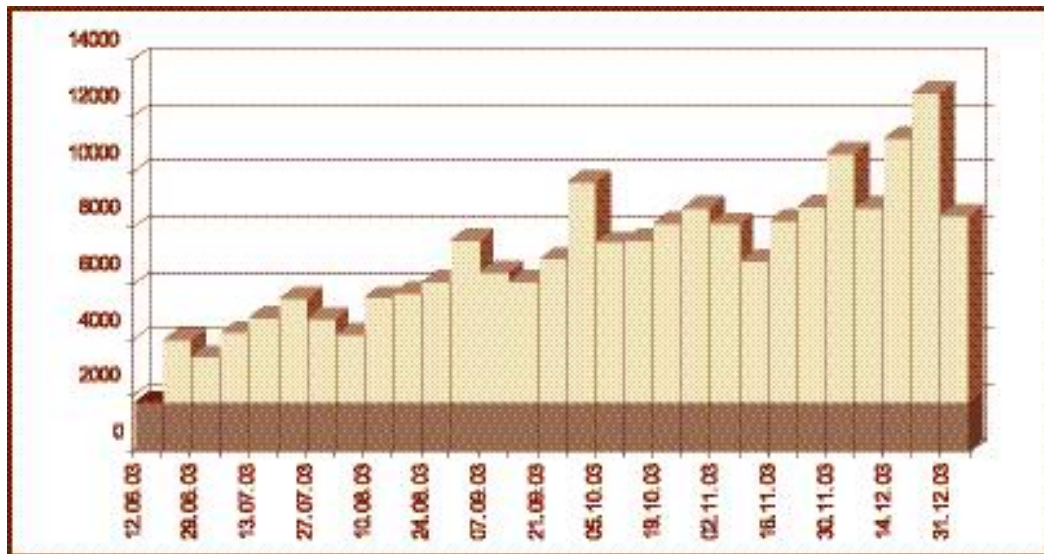
Першим етапом цієї роботи стало створення інформаційно-аналітичної системи Держфінмоніторингу, яка з 12 червня 2003 року (з набранням чинності базовим Законом) забезпечує збір, обробку та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Станом на 1 січня 2004 року банківськими і небанківськими установами було надіслано 220 427 повідомлень, з них подано без помилок та взято на облік 201 526

повідомлень. Дані про щотижневу кількість повідомлень про фінансові операції, взятих на облік за період з 12.06.2003 по 31.12.2003, представлено на графіку 1.

Графік 1

Щотижнева динаміка взяття на облік повідомлень про фінансові операції

Кількість взятих на облік повідомлень рівномірно збільшувалась і на кінець 2003 року становила близько 10 тисяч повідомлень на тиждень.

На повідомлення, що містили помилки, автоматизовано формувались квитанції з описом припущених помилок та надсилались суб'єкту первинного фінансового моніторингу для аналізу та повторного формування повідомлення про фінансову операцію. У вищезазначений період з помилками надійшло 18,9 тисяч повідомлень, тобто, 8,6 % від їх загальної кількості.

2.2.1. Повідомлення про фінансові операції від банків

Найбільш активними були банківські установи, які надіслали левову частку (97,5%) повідомлень про підозрілі фінансові операції. Всі повідомлення від банківських установ надійшли в електронному вигляді електронною поштою з Національного банку України.

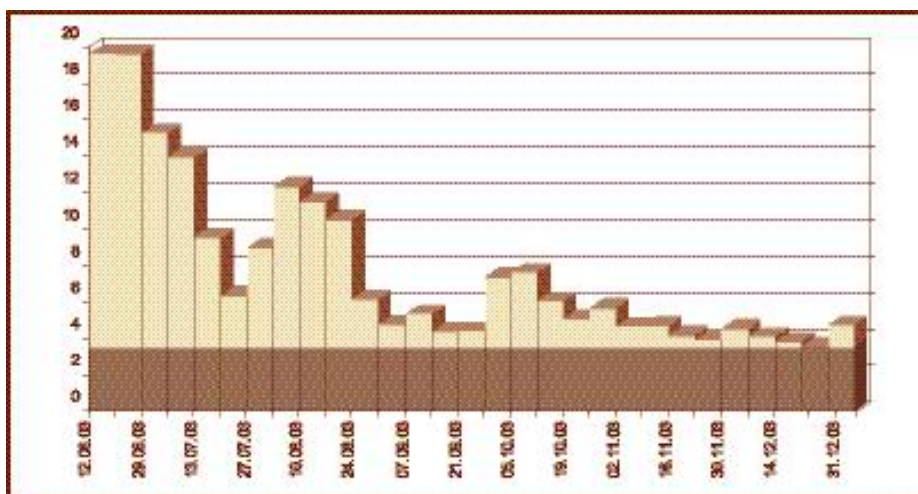
Станом на 1 січня 2004 року повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, до Держфінмоніторингу надіслали 155 із 158 банків, які мають ліцензію НБУ на право здійснення банківських операцій.

При цьому, чітко простежується тенденція до постійного зменшення кількості помилок у повідомленнях, що надсилаються банками: з 19,63% у червні 2003 року до 3,8% у грудні 2003 року.

Щотижневу динаміку отриманих з помилками повідомлень про фінансові операції від банківських установ за період з 12.06.2003 по 28.12.2003 представлено на графіку 2.

Графік 2

Відносна кількість повідомлень від банківських установ, отриманих з помилками

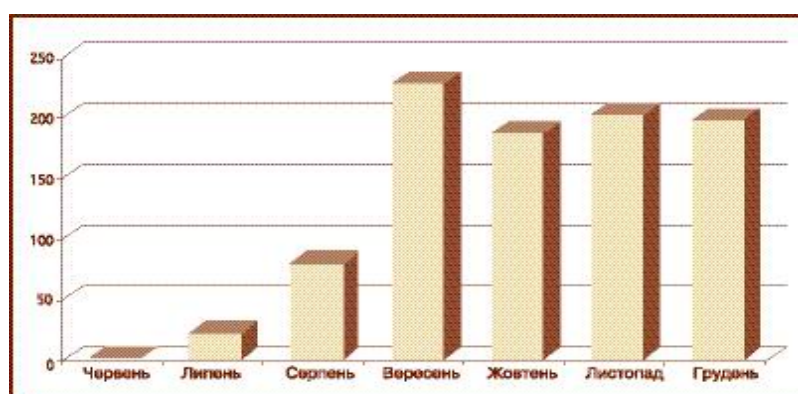

2.2.2. Повідомлення небанківських установ

З урахуванням специфіки діяльності небанківських фінансових установ, окремо для них було розроблено програмне забезпечення автоматизованої обробки інформації на паперових носіях. Після обробки повідомлень на паперових носіях суб'єкту первинного фінансового моніторингу відправляються квитанції про взяття або відмову від взяття на облік.

Графік 3

Кількість повідомлень від фінансових установ, регулювання яких здійснює ДКЦПФР

Для автоматизації прийому повідомлень про фінансові операції від небанківських фінансових установ в електронній формі по каналах Іпіегпеї розроблено програмне забезпечення, що пройшло тестування за участю страхових компаній.

У 2003 році від небанківських фінансових установ на паперових носіях надійшло 5 442 повідомлення, або 2,5% від загальної кількості повідомлень, надісланих до Держфінмоніторингу. В тому числі:

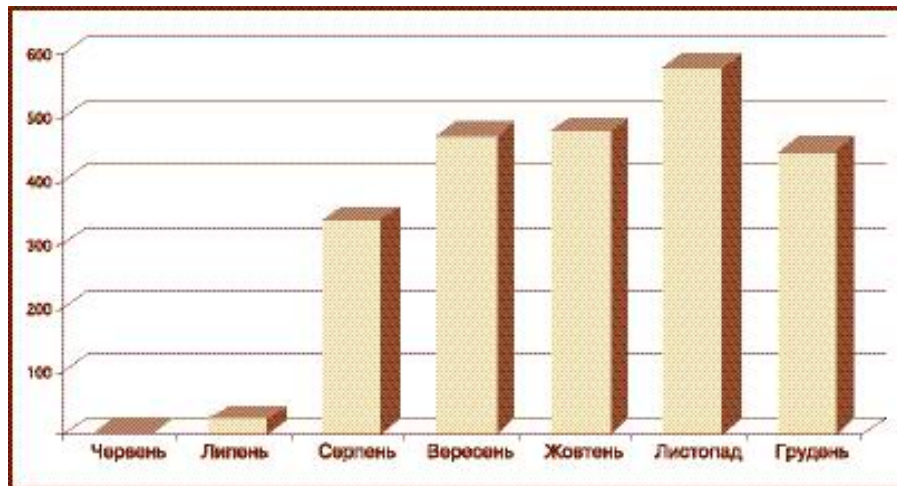
- 989 повідомлень про фінансові операції від 95 з 1415 установ, що відносяться до сфери регулювання Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- 2320 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, від 119 установ, над якими здійснює нагляд ДКРРФП. Найбільш активними

серед них щодо надання повідомлень були страхові компанії.

З початку функціонування системи відбувалось постійне збільшення кількості повідомлень про фінансові операції, що надходили від фінансових установ, контроль над якими здійснює ця Комісія.

Графік 4

Кількість повідомлень від фінансових установ, регулювання над якими здійснює ДКРРФП

2.2.3. Захист інформації

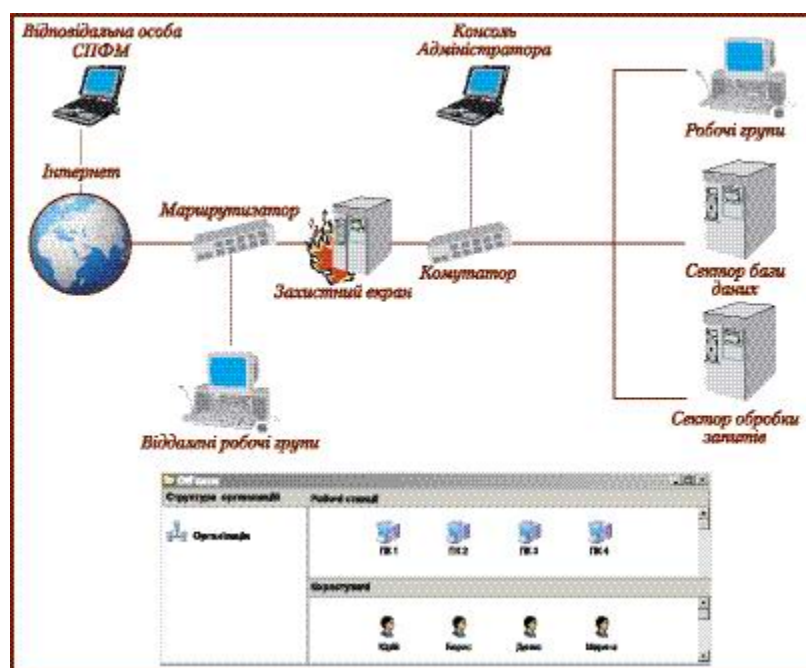
Для забезпечення захисту інформації в Державному департаменті фінансового моніторингу за участю Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України - спеціально уповноваженого державного органу в сфері технічного захисту інформації створюється комплексна система захисту інформації. На сьогоднішній день комплексна система захисту інформації забезпечує надійне розмежування доступу до інформації та трирівневу систему антивірусного захисту інформації.

Комплекс засобів та заходів захисту інформації в ІАС Держфінмоніторингу підтримує безпечну інформаційну технологію, в рамках якої доступ до різних категорій інформації організується таким чином, що тільки уповноваженим користувачам або процесам надається можливість роботи з конкретною інформацією обмеженого доступу і гарантується цілісність при її обробці, зберіганні та транспортуванні у електронному вигляді, у вигляді друкованого документу або набору даних, що містяться на змінних носіях інформації.

Для забезпечення цілісності та конфіденційності інформації в Держфінмоніторингу впроваджено криптографічну систему захисту інформації.

Зазначена комплексна система захисту інформації відповідає національним та міжнародним вимогам забезпечення захисту інформації.

Система захисту інформації

3. Створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму (ЄІС)

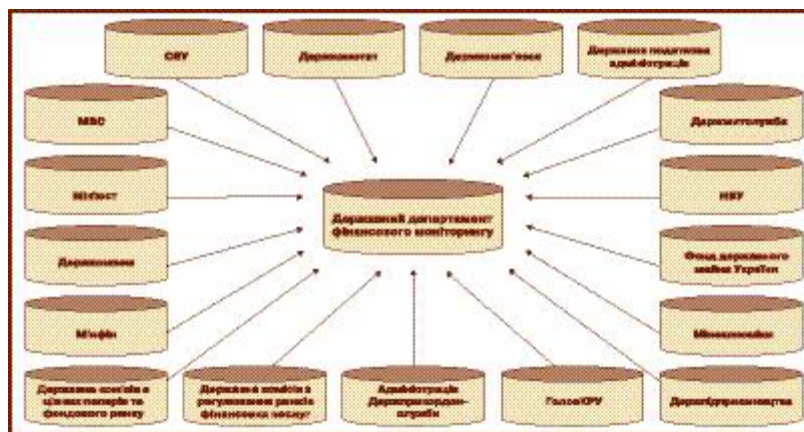
Згідно зі статтею 13 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" одним із основних завдань Державного департаменту фінансового моніторингу є створення та забезпечення функціонування ЄІС. Ця інформаційна система повинна забезпечувати автоматизований доступ Держфінмоніторингу до баз даних державних органів.

Указом Президента України від 22 липня 2003 року №740/2003 "Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму" Кабінету Міністрів України доручено до 1 січня 2004 року забезпечити створення ЄІС шляхом об'єднання відповідних інформаційних ресурсів баз даних державних органів.

На виконання Указу Президента України Кабінет Міністрів України 10.12.2003 видав постанову №1896 "Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму", якою затверджено відповідні положення та програму створення та функціонування ЄІС.

Положення про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму визначає загальні принципи створення, основні завдання, інформаційні ресурси баз даних, структуру, склад підсистем, основні питання функціонування ЄІС, а також регулює порядок взаємодії державних органів, відповідні інформаційні ресурси яких об'єднуються.

Основні учасники ЄІС

Програмою передбачено поетапне створення Єдиної інформаційної системи у 2003-2005 роках.

Етап 1 (2003 рік) - розроблення ескізного проекту Єдиної інформаційної системи.

Етап 2 (2004 рік) - розроблення техноробочого проекту, основних проектних рішень та введення Єдиної інформаційної системи в дослідну експлуатацію.

Етап 3 (2005 рік) - дослідна експлуатація та введення Єдиної інформаційної системи в експлуатацію.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. №1896 Міністерством фінансів України було збільшено фінансування Держфінмоніторингу в 2003 р.; кошти було спрямовано на придбання обладнання, програмного забезпечення, розгортання абонентських пунктів Інформаційно-телекомунікаційної системи фінансового моніторингу, центральної підсистеми та функціональних підсистем СВУ та ДПА України згідно з ескізним проектом.

Для забезпечення у 2004 році виконання заходів, передбачених Програмою створення Єдиної інформаційної системи, Кабінетом Міністрів України було включено в проект Державного бюджету України на 2004 рік необхідні кошти в сумі 21,5 млн. грн. (близько 3,1 млн. ЄВРО), затверджені в Законі України "Про Державний бюджет України на 2004 рік".

4. Інформація, що отримується

Одним з основних напрямків роботи Держфінмоніторингу є збір, обробка і аналіз інформації про фінансові операції від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Зазначена інформація має чіткі параметри відповідності фінансової операції ознакам можливого відмивання коштів, визначені законодавством. Зокрема, такими параметрами є сума та ознаки.

Інформація про фінансову операцію, яка є об'єктом фінансового моніторингу, надходить до Держфінмоніторингу у формі повідомлення встановленої форми. При поданні інформації максимально використовуються 15 довідників, що дозволяє зменшити кількість помилок при заповненні інформації та полегшує її автоматичну обробку.

При першому поданні інформації суб'єкт первинного фінансового моніторингу направляє до Держфінмоніторингу картку реєстрації, що використовується для його подальшої ідентифікації. Інформацію про зміни реквізитів або ідентифікаційних

даних суб'єкт надає додатково.

Повідомлення про фінансову операцію містить:

1. Дані про суб'єкта первинного фінансового моніторингу, працівника, який провів реєстрацію операції, номер, дату та час внесення до реєстру запису про операцію.

2. Дату та час здійснення або відмови від здійснення операції, суму операції та валюту, підстави для здійснення операції.

3. Інформацію про активи, що передаються під час операції.

4. Ознаки, за якими операція підлягає фінансовому моніторингу, та пояснення до них.

5. Відомості щодо особи, яка здійснює операцію, та у випадках, передбачених законодавством, щодо особи, від імені або за дорученням якої здійснюється фінансова операція або яка є вигодо-одержувачем, а також відомості щодо інших осіб - учасників фінансової операції.

6. У разі необхідності надаються також відомості про фінансові операції, пов'язані з зареєстрованою операцією. При необхідності, надається додаткова інформація про мотивовану підозру щодо фактів легалізації (відмивання) доходів.

4.1. Підстави для інформування

Базовим Законом передбачено два основні види операцій, про які надаються повідомлення - операції, що є об'єктом обов'язкового та внутрішнього моніторингу.

4.1.1. Обов'язковий моніторинг

Обов'язковому фінансовому моніторингу підлягає фінансова операція на суму не менше **80 тисяч гривень** (в іноземній валюті - не менше еквівалента 80 тисяч гривень), та має одну або більше визначених законодавством ознак.

Незалежно від наявності підозри, інформація про операцію, що є об'єктом обов'язкового моніторингу, передається до Держфінмоніторингу.

До ознак обов'язкового фінансового моніторингу включено критерії, що виділяють операції найбільш ризиковані з точки зору відмивання коштів.

Зовнішньоекономічні операції:

- проведення фінансових операцій з нерезидентом з країни (території), яка не бере участь в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, або однією з сторін є особа, яка має рахунок в банку, зареєстрованому у такій вищезазначеній країні (території). Перелік таких країн (територій) визначається Кабінетом Міністрів України;

- переказ (надходження) грошових коштів на анонімний рахунок за кордон або на рахунок, відкритий у фінансовій установі в країні, віднесений Кабінетом

Міністрів України до переліку офшор-них зон;

- переказ коштів за кордон особою за відсутності зовнішньоекономічного контракту.

Операції з готівкою та іншими фінансовими інструментами, вразливими до відмивання коштів:

- операції з переказу коштів у готівковій формі за кордон з вимогою видати одержувачу кошти готівкою;

- операції з купівлі (продажу) чеків, дорожніх чеків або інших подібних платіжних засобів за готівку;

- операції з цінними паперами на пред'явника, не розміщеними в депозитаріях;

- придбання цінних паперів за готівку;

- виплата виграшу в гральному закладі;

- розміщення в ломбард цінностей (дорогоцінних металів, до рогоцінного каміння, тощо);

- обмін банкнот, особливо іноземної валюти, на банкноти іншого номіналу;

- виплата фізичній особі страхового відшкодування або отримання страхової премії;

- зарахування на рахунок коштів у готівковій формі з їх подальшим переказом того самого або наступного операційного дня іншій особі.

Особлива увага приділяється **новоствореним підприємствам** та відкритим рахункам:

- операції по рахунках юридичної особи протягом перших 3 місяців після її реєстрації;

- перша операція по рахунку підприємства;

- відкриття рахунку з внесенням на нього коштів на користь третьої особи.

4.1.2. Внутрішній моніторинг

Базовим Законом встановлені ознаки операцій, що є об'єктом **внутрішнього фінансового моніторингу**.

На відміну від обов'язкового моніторингу, критерії якого носять об'єктивний характер, внутрішній моніторинг передбачає прийняття фінансовим посередником рішення щодо незвичності, підозрілості операцій.

Також по операціях, що є об'єктом внутрішнього моніторингу, інформація надається Держфінмоніторингу лише у разі наявності мотивованої підозри.

Основними групами ознак внутрішнього моніторингу є:

- заплутаний або незвичний характер фінансової операції, що не має очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети;

- невідповідність фінансової операції діяльності юридичної особи;

- виявлення неодноразового здійснення фінансових операцій, характер яких дає підстави вважати, що метою їх здійснення є уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу (*т.зв. структуровані платежі*).

4.1.3. Статистика підстав для інформування

Має місце наступний розподіл прийнятих повідомлень.

Ознаки обов'язкового фінансового моніторингу містять 104 793 (52%) повідомлення. Ознаки внутрішнього моніторингу містять 82 625 повідомлень (41%), а також 13 214 повідомлень (7%) одночасно мають ознаки обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу.³

Також Держфінмоніторинг протягом року отримав 894 повідомлення про закриття рахунків підприємств, реєстрацію яких скасовано рішенням суду.

Графік 5

Розподіл повідомлень за ознаками обов'язкового фінансового моніторингу

Переважна частка повідомлень з ознаками внутрішнього фінансового моніторингу стосувалась так званих "інших" операцій (ч. 3 ст. 12 базового Закону).

Графік 6

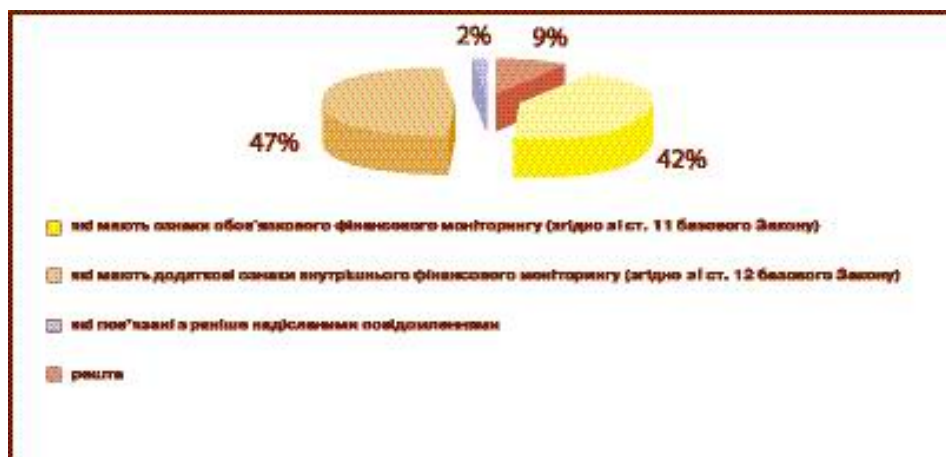
Розподіл повідомлень за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу

Повідомлення про фінансові операції, що віднесено до категорії "інші" у свою чергу ідентифікуються як такі, що мають ознаки обов'язкового фінансового моніторингу (згідно зі ст. 11 базового Закону), такі, що мають ознаки внутрішнього фінансового моніторингу (згідно зі ст. 12 базового Закону) та такі, що пов'язані з раніше надісланими повідомленнями. Таким чином, з категорії "інші" лише 1,6% відповідних повідомлень стосуються дійсно нестандартних ситуацій.

³ Одне повідомлення може мати одночасно декілька ознак як обов'язкового, так і внутрішнього моніторингу

Класифікація повідомлень, які надіслано згідно з частиною 3 ст. 12 базового Закону („інші" повідомлення)

4.2. Об'єкти фінансових операцій

Повідомлення у 2003 році стосувались проведення операцій щодо наступних об'єктів:

Таблиця 1

Об'єкти фінансових операцій

Об'єкт, що передається особою під час здійснення операції	Кількість операцій
Гривні	120569
Долари США	5491
Екшони	9101
Річні готові вироби	4250
Енергетичні матеріали	2085
Послуги	1827
Розрахункові документи	1616
Роботи	1505
Бери	1361
Російські рублі	1221
Інші об'єкти	52190
УСЬОГО:	201528

Форми розрахунків

Таким чином, більшість повідомлень, що підлягають фінансовому моніторингу, стосуються безготівкових операцій.

5. Аналіз інформації

До аналітичних завдань Держфінмоніторингу належать:

- оцінка отриманої інформації про фінансові операції;
- виявлення підозрілих операцій;
- вивчення схем відмивання коштів;
- підготовка узагальнених матеріалів по операціях, пов'язаних з відмиванням коштів / фінансуванням тероризму.

В 2003 році було розроблено процедури аналізу повідомлень та впроваджено відповідне програмне забезпечення.

Процес аналізу повідомлень максимально автоматизований, що дозволяє зменшити вплив суб'єктивних оцінок на прийняття рішень.

Вхідна інформація, щодо якої проводиться аналіз, надходить від суб'єктів фінансового моніторингу (у вигляді повідомлень про операції клієнтів), від правоохоронних та інших державних органів, від фінансових розвідок інших країн, а також з відкритих джерел.

Процес аналітичного дослідження складається з послідовних етапів, регламентованих внутрішніми документами Держфінмоніторингу.

5.1. Оцінка ризику

В основі первинної оцінки повідомлень лежить *оцінка ступеню ризику операції*.

На підставі заданих правил ІАС **автоматично** обчислює ступінь ризику для кожного повідомлення. Ступінь ризику є число від 0 до 1, яке характеризує вірогідність зв'язку операції з відмиванням коштів / фінансуванням тероризму.

Ступінь ризику обчислюється на підставі окремих критеріїв ризику, значення яких з використанням методів нечіткої логіки об'єднуються в один показник.

В основу окремих критеріїв ризику покладено:

- 40 рекомендацій FATF по протидії відмиванню коштів;

- 8 спеціальних рекомендацій FATF по протидії фінансуванню тероризму;
- типології FATF схем відмивання коштів;
- переліки Ради Безпеки ООН осіб, причетних до міжнародного тероризму;
- перелік країн (територій), які не беруть участі в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, визначений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 №419-р;
- перелік офшорних зон, змінений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 77-р;
- експертні оцінки вразливості фінансових інструментів до відмивання коштів;
- інше.

Критерії затверджуються внутрішнім документом Держфінмоніто-рингу та впроваджуються в ІАС Держфінмоніторингу.

Протягом роботи Держфінмоніторингу постійно проводиться аналіз якості критеріїв та у разі необхідності вносяться відповідні зміни до критеріїв ризику.

Таким чином, до активної роботи було відібрано 19 453 повідомлення, що стали базою для створення 245 досьє.

5.2. Вивчення операцій та прийняття рішень

З метою розгляду узагальнених матеріалів, наказом Державного департаменту фінансового моніторингу від 02.12.2003 створено експертну комісію з розгляду узагальнених матеріалів, що підготовлені до передачі правоохоронним органам. Основними завданнями зазначеної комісії визначено розгляд проектів узагальнених матеріалів та прийняття рішень щодо передачі узагальнених матеріалів правоохоронним органам.

За 2003 рік було передано правоохоронним органам 18 узагальнених матеріалів по операціях, які можуть бути пов'язані з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. За результатами розгляду узагальнених матеріалів порушено 8 кримінальних справ.

У разі отримання додаткової інформації щодо фінансових операцій, узагальнені матеріали по яких передавались раніше, Держфінмоніторингом передаються додаткові матеріали до відповідного правоохоронного органу. Таким чином, було додатково направлено 11 матеріалів.

В основу переданих узагальнених матеріалів покладено аналіз більш ніж **3,2 тисяч повідомлень про фінансові операції**.

Порядок надання Держфінмоніторингом узагальнених матеріалів щодо фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів або фінансуванням тероризму, та отримання інформації про хід їх опрацювання в 2003 році врегульовано спільними наказами з:

- Генеральною прокуратурою;
- Міністерством внутрішніх справ;
- Службою безпеки України;
- Державною податковою адміністрацією.

6. Міжнародні стосунки

6.1. Робота з міжнародними організаціями

Окремою складовою діяльності Держфінмоніторингу є робота на міжнародному рівні.

Протягом 2003 року Держфінмоніторинг активно співпрацював з міжнародними установами та організаціями, які працюють в даній сфері. Це, зокрема:

- Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);
- Спеціальний комітет експертів Ради Європи з взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей (MONEYWAI);
- Рада Європи;
- Європейська комісія;
- Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD);
- Еґмонтська група підрозділів фінансової розвідки;
- Світовий банк.

6.1.1. Співробітництво з FATF

В рамках програми співробітництва з FATF делегації України взяли участь в трьох пленарних засіданнях FATF.

Ще в лютому 2003 року у Парижі (Франція) Першим віце-прем'єр-міністром України, Міністром фінансів України М.Я. Азаровим було представлено заходи України з розбудови національної системи боротьби з легалізацією кримінальних доходів та становлення підрозділу фінансової розвідки України. Вже у той період було повідомлено FATF про вжиті заходи щодо прийняття базового Закону про запобігання та протидію відмиванню грошей та приведення законодавства України у відповідність з міжнародними стандартами.

В червні 2003 року у Берліні (Німеччина) Першим віце-прем'єр-міністром України, Міністром фінансів України М.Я. Азаровим було зроблено доповідь про стан національної системи боротьби з легалізацією кримінальних доходів і перспективи подальшого розвитку. За результатами засідання, досягнення України дістали позитивну оцінку.

Пленарне засідання FATF в червні 2003 року також мало значний вплив на заходи, що вживаються Україною у побудові системи протидії. Під час засідання було порушено питання посилення боротьби з фінансуванням тероризму в зв'язку з активізацією терористичної діяльності на міжнародному рівні. Переглянуті та затверджені 40 Рекомендацій зараз застосовуються не тільки до відмивання грошей, але й до фінансування тероризму, і в поєднанні з 8 Спеціальними рекомендаціями по боротьбі з фінансуванням тероризму створюють постійну, вичерпну і послідовну структуру заходів з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму.

Послідовно вживаючи заходів щодо приведення законодавства України у відповідність з міжнародними вимогами та стандартами, питання, порушені на

засіданні FATF, знайшли відображення у заходах, передбачених Указом Президента України від 22.07.2003 № 740, та діях Уряду України.

Важливим наслідком роботи на червневому засіданні є те, що Україна отримала запрошення Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) представити Імплементативний план дій на наступному пленарному засіданні восени 2003 року.

В жовтні 2003 року у Стокгольмі (Швеція) Україною було представлено Імплементативний план боротьби з відмиванням грошей, що став основоположним документом, охарактеризувавши розвиток і сучасний стан національної системи протидії легалізації України, її складові в розрізі органів та установ, що беруть участь в протидії, системи фінансового моніторингу, а також перспективи розвитку. Після детального розгляду та вивчення План було схвалено на засіданні.

В листопаді 2003 року делегація Держфінмоніторингу взяла участь в засіданні FATF з типологій відмивання грошей та фінансування тероризму, що проходило в м. Оахака (Мексика). Держфінмоніторингом, зокрема, було представлено матеріали щодо електронних переказів та їх вразливості щодо фінансування тероризму, які були обговорені на засіданні.

Підтвердженням визнання України як держави, яка активно здійснює розбудову національної системи боротьби з легалізацією кримінальних доходів, стало рішення FATF про виключення України з переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом, **в лютому 2004 року**.

6.1.2. Співробітництво з Еґмонтською групою

В рамках співробітництва з Еґмонтською групою делегація Держфінмоніторингу взяла участь як спостерігач у пленарному засіданні Групи, що відбулося у **липні 2003 року** у Сіднеї (Австралія).

У вересні 2003 року відбулися експертні візити Бюро фінансової поліції Словацької Республіки та Комітету Російської Федерації по фінансовому моніторингу, які були визначені групою Еґмонт спонсорами Держфінмоніторингу.

На засіданні Правового комітету Еґмонтської групи, що проходило в м. Оттава (Канада) у **жовтні 2003 року**, Держфінмоніторингом було представлено заповнену анкету кандидата в члени. Після проведення огляду та аналізу дій і досягнень України було прийнято рішення рекомендувати розглянути на наступному пленарному засіданні в червні 2004 року питання про прийняття Держфінмоніторингу до Еґмонтської групи.

6.1.3. Співробітництво з Радою Європи / Європейською комісією

Протягом 2003 року Держфінмоніторинг тісно співпрацював з Європейською комісією та Радою Європи в рамках Проекту технічної допомоги з питань боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, в Україні (MOLI-UA), яким передбачена підготовка фахівців Держфінмоніторингу, інших органів виконавчої та судової влади у підрозділах фінансової розвідки (ПФР) інших держав.

Протягом року в рамках даного Проекту проводились міжнародні семінари, проходило стажування.

У квітні 2003 року відбувся Перший Міжнародний семінар з імплементації проекту технічної допомоги у сфері боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, в Україні. Семінар було організовано Держфінмоніторингом та Радою Європи. В семінарі взяли участь представники центральних органів виконавчої влади України, а також представники Ради Європи, Європейської Комісії, глави дипломатичних представництв ряду держав світу, представники міжнародних фінансових організацій, іноземних підрозділів фінансових розвідок, а також найбільш впливових громадських об'єднань України.

На семінарі було презентовано Проект технічної допомоги з питань боротьби з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, яким передбачено проведення навчальних та стажувальних візитів суддів, прокурорів, працівників правоохоронних органів, співробітників Держфінмоніторингу до відповідних органів європейських держав з метою вивчення іноземного досвіду у сфері боротьби з відмиванням грошей, що буде організовуватись Радою Європи, а також затверджено робочий план Проекту.

За результатами роботи семінар отримав позитивну оцінку присутніх як успішний крок в напрямку організації дієвої системи міжвідомчої взаємодії та міжнародного співробітництва.

В рамках Проекту відбулись візити представників Держфінмоніторингу до ПФР ряду держав Європи. Зокрема, в **травні 2003 року** відбувся ознайомчий візит до ПФР Бельгії, Люксембургу, Німеччини, Швейцарії та Ліхтенштейну, під час якого було вивчено досвід практичної роботи підрозділів, налагоджено робочі контакти та започатковано реальну співпрацю з ними.

У вересні 2003 року делегація Держфінмоніторингу відвідала ПФР Франції, Словаччини, Австрії, Хорватії.

В жовтні 2003 року працівники Держфінмоніторингу пройшли стажування в підрозділах Федеральної кримінальної поліції Німеччини, ознайомились з організацією системи фінансового моніторингу, завданнями та функціями ПФР Німеччини.

Протягом 2003 року Україна як член Спеціального комітету експертів Ради Європи з взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей (MOLI-UA) брала участь у чергових пленарних засіданнях Комітету, що проводились в квітні, липні та грудні.

В рамках засідань протягом року державами-членами було представлено доповіді щодо роботи в сфері боротьби з відмиванням грошей, а також постійно обговорювались питання щодо вдосконалення механізмів та заходів протидії відмиванню кримінальних доходів, напрямки розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері. Українська делегація брала участь в засіданнях у складі представників Держфінмоніторингу, Міністерства юстиції України, Національного банку України та Генеральної прокуратури України.

В рамках проведення взаємної оцінки держав щодо здійснення ними боротьби з відмиванням кримінальних доходів та фінансуванням тероризму в 2003 році Україні

було запропоновано Комітетом МОМЕРУ\AI_ представити заповнений Взаємний оціночний запитальник для другого раунду оцінок. Запитальник, в якому дано характеристику загального стану злочинності, організаційних засад боротьби з відмиванням грошей, аналіз законодавства України в даній сфері, а також наведено статистичні дані, було підготовлено та у **серпні 2003** року надано Комітету.

З метою оцінки досягнень України щодо розвитку національної системи протидії відмиванню кримінальних доходів та фінансуванню тероризму у **вересні 2003 року** Україну відвідали представники Комітету МОМЕРУАІ. Експерти ознайомились з роботою органів, які здійснюють регулювання та нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу, та інших органів державної влади, до компетенції яких входить боротьба з відмиванням грошей.

З метою оцінки відповідності України 25-ти критеріям країн та територій, які не співпрацюють в сфері боротьби з відмиванням кримінальних доходів, в грудні 2003 року Україною було представлено Комітету МОЛІ-UA відповіді на Запитальник по 25-ти критеріях країн та територій, які не співпрацюють в боротьбі з відмиванням доходів, і Запитальник по боротьбі з фінансуванням тероризму.

6.1.4. Інші міжнародні заходи

Міжнародна співпраця здійснювалась протягом року також в напрямках участі в міжнародних навчальних семінарах та конференціях. Наприклад, в лютому 2003 року, делегація України взяла участь в регіональній конференції з питань боротьби з відмиванням грошей для працівників прокуратури, слідчих та інших правоохоронних органів, а також для представників законодавчої влади країн СНД, що проходила в Міжнародній академії з правозастосування в м. Будапешт (Угорщина).

Також у квітні 2003 року делегація України взяла участь у навчальному семінарі "Боротьба з відмиванням грошей 2003", що проводився в Москві. У семінарі взяли участь представники органів влади та фінансових установ СНД.

Крім того, протягом року Держфінмоніторинг брав участь в міжнародних конференціях з обміну досвідом між компетентними органами різних держав. Так, в квітні 2003 року відбувся Перший Міжнародний семінар по імплементації проекту технічної допомоги з питань боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, що був організований Комітетом Російської Федерації по фінансовому моніторингу та Радою Європи і проходив у Москві (Росія). Представляв Україну на семінарі голова Держфінмоніторингу, який провів низку робочих зустрічей з представниками Комітету по фінансовому моніторингу Росії, представниками іноземних підрозділів фінансових розвідок, які були присутні на вищезгаданому семінарі.

В рамках співробітництва з іншими міжнародними організаціями варто відзначити участь української делегації у 5-й щорічній зустрічі Мережі по боротьбі з корупцією, що проходила в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку в вересні 2003 року у Стамбулі (Туреччина).

6.2. Двосторонні стосунки з ПФР

Між Держфінмоніторингом та іноземними ПФР здійснюється постійний обмін досвідом шляхом проведення ознайомчих візитів. Протягом 2003 року представники Держфінмоніторингу відвідали ПФР Австралії, Австрії, Бельгії, Іспанії, Італії, Канади, Ліхтенштейну, Люксембургу, Мексики, Нідерландів, Німеччини, Панами, Росії, Словаччини, Словенії, США, Туреччини, Франції, Хорватії, Швейцарії та Швеції.

В рамках програми розвитку двосторонніх відносин, в 2003 році Держфінмоніторингом було започатковано підписання двосторонніх міжнародних договорів з ПФР інших держав. За 2003 рік на основі типового меморандуму Еґмонтської групи підписано 8 угод про співробітництво з іноземними ПФР (меморандуми про взаєморозуміння), а саме з компетентними органами:

- Російської Федерації;
- Королівства Бельгія;
- Словацької Республіки;
- Королівства Іспанія;
- Республіки Панама;
- Естонської Республіки;
- Італійської Республіки;
- Республіки Словенія.

Проведено робочі зустрічі та узгоджені позиції щодо підписання угод з ПФР Австрії, Бразилії, Ліхтенштейну, Люксембургу, Мексики, Об'єднаних Арабських Еміратів, Польщі, Франції, Хорватії, Швейцарії, Німеччини.

Держфінмоніторингом на постійній основі згідно з вимогами і стандартами Еґмонтської групи здійснюється обмін інформацією з ПФР інших держав шляхом направлення запитів про інформацію та надання відповідей на запити іноземних ПФР.

В 2003 році було здійснено обмін інформацією з ПФР 30 країн.

7. Держфінмоніторинг як координатор

В Національній системі по боротьбі з відмиванням коштів на Держфінмоніторинг покладено роль координатора дій її учасників - регуляторів, правоохоронних органів, інших державних органів.

Держфінмоніторинг виступає як координатор по трьох основних напрямках:

- координація роботи державних регуляторів у сфері запобігання відмиванню злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

- здійснення опосередкованого контролю (через державних регуляторів) за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

- голова Держфінмоніторингу за посадою очолює міжвідомчу робочу групу з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом (МРГ), яка є консультативно - дорадчим органом і здійснює координацію дій всіх державних органів, задіяних у боротьбі з відмиванням злочинних доходів і фінансуванням тероризму.

7.1. Координація роботи державних регуляторів

Нормативні акти, що стосуються питань боротьби з відмиванням коштів, державні регулятори погоджують з Держфінмоніторингом.

Протягом 2003 року Держфінмоніторингом розроблено 11 нормативно-правових актів.

З Держфінмоніторингом погоджено нормативно-правові акти суб'єктів державного фінансового моніторингу:

- Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України -7;
- Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку – 12 (внесені зміни, що погоджені з Держфінмоніторингом, до 7 нормативних документів ДКЦПФР);
- Національного банку України - 1.

7.2. Координація дій суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Безпосередній контроль за виконанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу завдань та обов'язків, передбачених законодавством у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, покладено на державних регуляторів.

Тому, інформацію щодо кількості суб'єктів первинного фінансового моніторингу Держфінмоніторинг отримує від державних регуляторів. Наприклад, НБУ надає на постійній основі оновлений перелік банків, що мають ліцензію НБУ. Від ДКЦПФР та ДКРРФП Держфінмоніторинг отримує перелік фінансових установ, які відносяться до сфери регулювання цих комісій.

Держфінмоніторинг, у свою чергу, надає регуляторам дані про суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які не в повному обсязі виконують обов'язки з надання інформації Держфінмоніторингу, для вжиття регуляторами заходів впливу.

7.3. Міжвідомча робоча група

Важливим елементом координації роботи державних органів у системі фінансового моніторингу у 2003 році стала активізація роботи міжвідомчої робочої групи з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом (МРГ).

В жовтні 2003 року згідно з Указом Президента та постановою Кабінету Міністрів України статус МРГ підвищено до рівня постійнодіючого консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України. Керівником МРГ за посадою є голова Держфінмоніторингу.

До МРГ увійшли заступники керівників міністерств і відомств, а саме: Держфінмоніторингу, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Служби безпеки України, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Міністерства юстиції України, Державної податкової адміністрації України, Міністерства закордонних справ України, Генеральної прокуратури України,

Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної митної служби України, Верховного Суду України, Адміністрації Президента України та Ради національної безпеки і оборони України.

До складу групи також входить народний депутат України, представники Національного банку України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, Ліги страхових організацій України та Асоціації українських банків.

На постійній основі з правом дорадчого голосу до роботи групи залучаються провідні фахівці з фінансових питань. Організаційно-технічне забезпечення роботи міжвідомчої робочої групи здійснює секретаріат, який діє у складі Держфінмоніторингу.

Основні завдання міжвідомчої робочої групи:

- проведення аналізу ефективності заходів, що вживаються для запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму;
- підготовка пропозицій щодо впровадження Сорока рекомендацій FATF та інших міжнародних стандартів у цій сфері;
- підготовка пропозицій щодо розробки нормативних актів з організації взаємодії державних органів у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму;
- підготовка аналітичних оглядів з метою виявлення причин та умов утворення злочинних доходів, механізмів та схем їх легалізації, динаміки розвитку негативних тенденцій у цій сфері;
- сприяння обміну інформацією між державними органами та координація їх діяльності.

Протягом 2003 року було проведено чотири засідання міжвідомчої робочої групи.

На засіданнях МРГ на постійній основі розглядався стан виконання державними органами вимог базового Закону, Указу Президента України від 22 липня 2003 р. №740 "Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму" та Програми протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, на 2003 рік та інші актуальні питання.

7.4. Міжвідомчі угоди

З метою врахування специфіки роботи окремих державних органів, у 2003 році було введено практику організації співробітництва на базі двосторонніх угод.

Угоди про співробітництво укладені Держфінмоніторингом з :

- Адміністрацією Державної прикордонної служби ;
- Міністерством внутрішніх справ ;
- Державною податковою адміністрацією ;
- Державною митною службою ;
- Головним контрольно-ревізійним управлінням ;
- Державним комітетом статистики ;
- Державною комісією з регулювання ринку фінансових послуг;

- Національним центральним бюро Інтерполу ;
- Фондом державного майна.

Держфінмоніторингом також підписано Протокол про порядок обміну інформацією із Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Меморандуми про загальні засади співробітництва із Лігою страхових організацій України та Асоціацією українських банків.

7.5. Освітні заходи

З початку налагодження системи фінансового моніторингу значна увага з боку Департаменту приділялася питанням освіти у сфері фінансового моніторингу.

У травні 2003 року наказом Держфінмоніторингу встановлені вимоги до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу.

З метою навчання та підвищення кваліфікації співробітників фінансових установ у сфері фінансового моніторингу, Держфінмоніторингом разом з державними регуляторами та неурядовими організаціями проведено ряд навчальних заходів.

Зокрема, за участю Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Міжнародного антик-римінального та антитерористичного комітету, Ліги страхових організацій України, Асоціації учасників фондового ринку, Професійної асоціації реєстраторів та депозитаріїв, ВАТ "Державний ощадний банк України", засобів масової інформації, аудиторських та консалтингових фірм у 2003 році проведено більше 20 семінарів, які стосувались:

- основних положень законодавства у сфері боротьби з відмиванням коштів / фінансуванням тероризму;
- вимог до організації проведення первинного фінансового моніторингу;
- вимог до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу;
- практичних питань виявлення, реєстрації та передачі до Держфінмоніторингу інформації про фінансові операції, що є об'єктом фінансового моніторингу;
- типологій схем відмивання коштів / фінансування тероризму;
- міжнародного досвіду боротьби з відмиванням коштів / фінансуванням тероризму.

Крім того, Держфінмоніторингом разом з правоохоронними органами проведено семінари і заняття для слідчих Міністерства внутрішніх справ, керівників обласних підрозділів ГУБОЗ, працівників органів Генеральної прокуратури, Служби безпеки, Державної податкової адміністрації.

З метою забезпечення оперативної і якісної консультаційної допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу, з 12 червня 2003 року в Департаменті працювала "гаряча" лінія і протягом 2003 року щоденно надавалось близько 30 телефонних консультацій.

З метою роз'яснення та більш широкого доведення вимог законодавчих і нормативно-правових актів з питань протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Держфінмоніторингом відкрито і постійно супроводжується окремий тематичний розділ на веб-сторінці Міністерства фінансів України www.minfin.gov.ua).

Тут розміщені чинні нормативно-правові акти, методологічні та інформаційні матеріали, а також надано можливість ставити запитання та отримувати відповіді з питань здійснення фінансового моніторингу.

8. Плани на 2004 рік, перспективи розвитку

2003 рік був роком створення в Україні національної системи протидії відмиванню коштів / фінансуванню тероризму та, зокрема, становлення Держфінмоніторингу як підрозділу фінансової розвідки. Гідною оцінкою проведеної роботи є прийняте в лютому 2004 року рішення ФАТФ про виключення України з „чорного списку“.

2004 рік має стати роком розвитку і вдосконалення вже створеної системи.

Напрями розвитку Держфінмоніторингу на 2004 рік визначені Програмою протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, на 2004 рік, затвердженою рішенням Уряду та Національного банку.

Основними напрямками роботи Держфінмоніторингу на 2004 рік є:

8.1. Вдосконалення аналітичної роботи Держфінмоніторингу

В 2004 році буде здійснюватись вдосконалення методів оцінки ризику та відбору повідомлень, в т.ч. із застосуванням методів нечіткої логіки та інших математичних методів.

Планується впровадження нових програмних засобів для аналізу фінансових операцій, в т.ч. засобів для візуалізації зв'язків.

Важливим напрямком є розробка типологій відмивання коштів / фінансування тероризму, в т.ч. із врахуванням нових фінансових технологій.

8.2. Вдосконалення законодавства

Значна увага в 2004 році приділятиметься законодавчій імплементації нової редакції 40 рекомендацій ФАТФ та супроводження в парламенті розгляду відповідного законопроекту.

На підставі розроблених типологій планується підготувати проєкт змін до переліку операцій, що є об'єктом фінансового моніторингу.

8.3. Подальший розвиток Єдиної інформаційної системи

Значний обсяг роботи в 2004 році передбачається здійснити у рамках програми створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

Так, планується здійснити розробку техно-робочого проекту, основних проектних рішень та введення Єдиної інформаційної системи в дослідну експлуатацію.

У 2004 році планується завершення робіт зі створення інформаційно-аналітичної системи (ІАС) Держфінмоніторингу та комплексної системи захисту інформації.

8.4. Координація

З 2004 року ломбарди, казино та інші гральні заклади розпочинають свою діяльність як суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Відповідно, Держфінмоніторингом буде приділятися значна увага забезпеченню належного рівня фінансового моніторингу в цих установах.

Також в 2004 році Держфінмоніторинг братиме активну участь у вдосконаленні системи державної статистики у сфері протидії відмиванню коштів / фінансуванню тероризму.

8.5. Міжнародне співробітництво

Після виключення України з "чорного списку" FATF в 2004 році триватиме моніторинг діяльності України у сфері протидії відмиванню коштів/ фінансуванню тероризму. Держфінмоніторинг буде продовжувати забезпечувати належне представлення інтересів України в FATF, в т.ч. буде проводитись робота щодо вступу України до цієї організації.

Держфінмоніторингом будуть здійснені подальші заходи, спрямовані на вступ до Еґмонтської групи, що дасть можливість тісно взаємодіяти з ПФР, які є її членами, та надасть доступ до інформаційної мережі Групи.

8.6. Структура Держфінмоніторингу

У 2004 році передбачено створення територіальних підрозділів Держфінмоніторингу.

Основними функціями територіальних підрозділів департаменту мають стати взаємодія на регіональному рівні з суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також з територіальними управліннями органів державної влади, які здійснюють регулювання і нагляд за їх діяльністю, та регіональними підрозділами правоохоронних органів.

З огляду на виникнення потреби у навчанні кадрів з питань боротьби з легалізацією кримінальних доходів та фінансуванням тероризму та, враховуючи досвід і напрацювання Держфінмоніторингу, в його складі планується створити Центр підготовки спеціалістів з питань фінансового моніторингу у сфері боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму.

Перелік скорочень

- Держфінмоніторинг - Державний департамент фінансового моніторингу;
- Національна система протидії легалізації - Національна система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- базовий Закон - Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом";
- ЄІС - Єдина державна інформаційна система у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- ІАС - інформаційно-аналітична система;
- МРГ - міжвідомча робоча група з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом;
- НБУ - Національний банк України;
- ДКЦПФР - Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- ДКРРФП - Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.